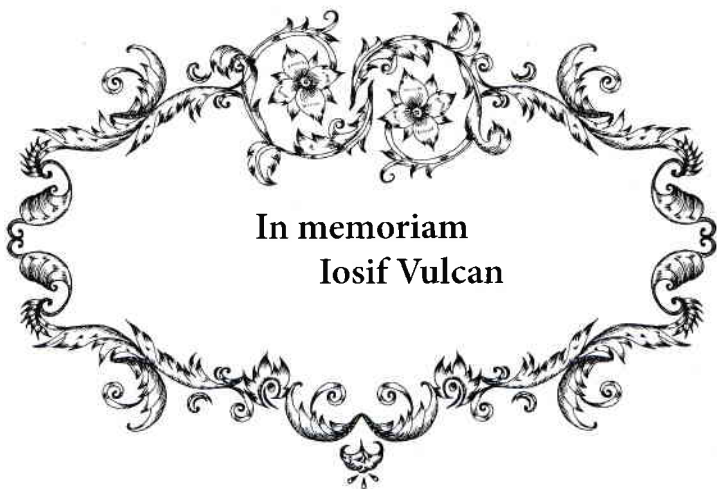

LBRIS

Genica Vulcan
We know
books

**In memoriam
Iosif Vulcan**

**Century Image
Braşov
2023**

CAPITOLUL I: Viața și activitatea lui Iosif Vulcan pag 7-40

CAPITOLUL II: Bustul lui Iosif Vulcan la Șinca Veche
pag 41-60

CAPITOLUL III: Muzeul Iosif Vulcan -Șinca Veche
pag 61-88

CAPITOLUL IV : Asociația Culturală Iosif Vulcan-Șinca Veche
pag 89-95

Familia Vulcan a dat trecutului cultural al Transilvaniei două figuri reprezentative, care în perioade istorice diferite, dar cu similară înțelegere a dezideratelor naționale, au contribuit la afirmarea spiritualității românești: cărturarul iluminist Samuil Vulcan, episcop de Oradea și nepotul său Iosif Vulcan: avocat, poet, prozator, dramaturg, publicist, traducător, membru al Academiei Române.

Pe linie paternă, familia Vulcan e de origine macedo-română din Muntenia, de unde o ramură, Mihai Vulcan (bunicul lui Samuil Vulcan) a trecut dincolo de Carpați, la Veza-Blaj, unde se refugiase din cauza lui Șerban Cantacuzino, domn al Țării Românești între 1678-1688. După aproape o sută de ani, în 1762, Petru Vulcan, fratele lui Samuil Vulcan și străbunicul lui Iosif Vulcan, se stabilește la Șinca Veche, unde este învățător. În anele școlare îl găsim și în calitatea de director de școală între anii 1803-1814. Samuil Vulcan, după mamă, se înrudea cu Petru Maior, unul din "corifeii" Școlii Ardelene, dar în același timp și cu Ioan Trifu (Maiorescu), tatăl marelui critic literar și om de cultură Titu Maiorescu.

În 1805 se naște, la Șinca Veche, Nicolae Vulcan, tatăl lui Iosif Vulcan. Acesta a învățat la Blaj și Sibiu, iar apoi la gimnaziul din Oradea, unde a fost dus de unchiul său, Samuil Vulcan.

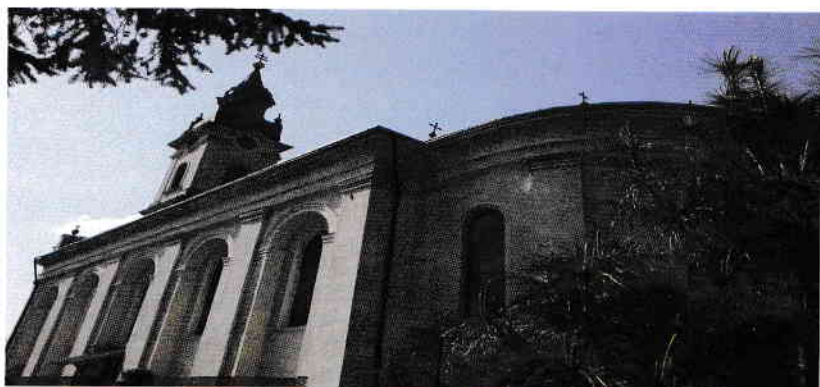
Nicolae Vulcan a studiat teologia la Viena, la Seminarul Santa Barbara și va fi hirotonit preot greco-catolic, în satul Holod (Bihor), după căsătoria cu Victoria Irinyi. Ea provenea dintr-o familie de intelectuali cu părinți dascăli și un frate student la Facultatea de Chimie din Viena, care inventează chibritul cu fosfor. După 13 ani, Nicolae Vulcan este numit preot paroh în comuna Leta Mare (azi Letavertes în Ungaria) . Acolo, a ridicat o

impunătoare biserică, unde a mai slujit timp de 36 de ani. Biserica este lăcaș de cult greco-catolic până în zilele noastre.

A cunoscut o evoluție ierarhică, fiind numit protopop, primind și-un titlu onorific de vicearhidiacon. În anul 1879 a fost numit canonic greco-catolic la Oradea, ca semn de prețuire pentru întreaga lui activitate pastorală.

Câteva analogii între unchi și nepot: „Amândoi au atins vârsta de 80 de ani.

Episcopul Samuil Vulcan moare în ziua de Crăciun (25 decembrie) 1839, după 53 de ani de preoție și 33 de ani de episcopat, nepotul său Nicolae Vulcan pe care el îl crescuse, la curtea sa episcopală, moare în ziua de Paști (20 aprilie) 1884, după 53 de ani de presbiterat, din care 36 în slujba parohiei românești din Leta-Mare.” (Pr. Ioan Georgescu / ”Iosif Vulcan-La un veac de la nașterea lui”/1941)

Iosif Vulcan s-a născut în 1841, la 31 martie, la Holod, județul Bihor, fiind singurul supraviețuitor din cei 6 copii ai familiei. Acolo a locuit până la vârsta de 3 ani. A revenit în vizită la etatea de 27 ani și a consemnat la rubrica-”Conversare cu cititoarele” din revista ”Familia” nr.19/1868: „...o simțire dulce suavă și sacră cuprinse tot interiorul meu...Pământ sfânt, loc sacru pentru mine, salutare ție!” A copilărit la Leta Mare, unde a urmat școala primară. Scrie-n versuri, nostalgic:

*„După vreme-ndelungată
Iată, iarăși am venit,
Ca să te mai văd odată
Orășelul meu dorit!
Mii de amintiri mă leagă,
Să mă mai revăd aici,
Amintiri ce-n viața-ntreagă
Tot ca stele mi-or luci.”*

A urmat gimnaziul la Liceul Romano-Catolic al călugărilor premonstratens (azi Liceul Mihai Eminescu) din Oradea apoi studiile universitare la Budapesta, unde și-a luat licența în drept.

Deși cariera de avocat era în „vogă” în acele timpuri, nu o va practica, fiind atras de literatură și de idealurile naționale. El și-a desfășurat activitatea într-o perioadă zbuciumată a românilor din Transilvania, fiind vorba de anii ce-au urmat revoluției de la 1848 și în deosebi după anul 1863, când Ungaria este alipită Imperiului Habsburgic, iar din 1867 limba maghiară devine limba oficială, inclusiv în școli. În acest context, având „modele în familie”, dar și sub influența dascălilor săi, în special Alexandru Roman, îi este insuflată dragostea pentru limba și nația română, precum și dorința de a lupta pentru cultivarea și

deșteptarea conștiinței naționale a românilor din Transilvania. „...singura condiție care garantează existența unei nații este conștiința națională”, susținea Iosif Vulcan în 1872. (Florin Ardelean / ”Iosif Vulcan –fericitul”/2022)

Elev fiind, în 1855 (la 14 ani) în colaborare cu Gheorghe Ardelean, scoate revista manuscris “Deșteaptă-te Române”, iar în 1857 devine membru al Societății de Lectură din Oradea-Mare (Lepturiștii) sub îndrumarea profesorului de Limba și Literatura Română Alexandru Roman, de la catedra nou înființată. Revistă care a militat pentru unitate culturală și care avea deviza “*uniți-vă în cuget, uniți- vă-n simțiri*”.

În 1859, trimite revistei sibiene “Telegraful Român” prima sa încercare publicistică: ”Despre necesitatea unei foi beletristice române”. Debutul ca poet are loc în același an, în Gazeta de Transilvania, cu poeziile: ”Câte stele sunt pe cer” și ”Trist, mai trist, tot mai trist”. Tot în 1859, la 18 ani, a scris poezia ”La unirea principatelor”. Redăm un fragment:

*„O! Mamă văduvită, duiosa mea națiune,
Depuneți doliu negru, nu plânge nencetat.
Și voi surori mândre: Moldovă, Românie,
Ce-n astă zi frumoasă UNIREA o serbați,
În scumpa –vă plăcere și-n mare bucurie,
Aduceți-v-aminte de frații depărtați!”*

Din 1861 până în 1864 publică în gazeta ”Concordia” din Budapesta, poezii, proză, articole și traducerea unei nuvele din Iokai Mor. Participă, în 1862. la adunarea generală a Astei, de la Brașov, unde e trimis de revista ”Concordia” în calitate de corespondent al acesteia, deoarece Iosif Vulcan era deja un nume cunoscut în presa românească din Ungaria. La reuniune îi va întâlni pe Gheorghe Bariț, Andrei și Iacob Mureșan, Gheorghe

Sion, Alexandru Odobescu.

În 1863, apare la Budapesta, în colaborare revista "Umoristul" a cărui proprietar și editor devine în 1865, revistă care din 1866 s-a numit "Gura Satului", fiind o revistă de satiră. Va scoate, până în 1870, la aceasta o serie de almanahuri. „Iosif Vulcan s-a afirmat și ca un întemeietor al presei noastre satirice din Transilvania”.

(Stelian Vasilescu / Publicistica / 1983)

Primul număr al revistei "Umoristul" are pe prima pagină poezia "Programa mea", aparținând lui Iosif Vulcan, poezie ce conținea programul revistei. Tot în 1863 apare revista literară "Aurora Romană", bilunar, a cărei fondator și redactor a fost Iosif Vulcan, revistă care s-a deschis cu poezia sa "Către române".

Cătră Române

Asmuțiți voi, cobe rele,
Cari tot croncâniți urât
Și vestiți națiunii mele
Viitor posomorât.
Căci oricât de trist să fie
Orizontul sus și jos :
De-om avea noi bărbăție,
Vom învinge glorios.

Mulți dușmani răi, cu turbare,
Am avut în curs de ani,
Căci de la Traian cel mare
Tot luptat-am cu titani;
Mulți dușmani avem ș-acuma,
Și mai răi, și mai păgâni;
Dar pieri-vor toți ca spuma,
De vom fi ce-am fost, români.

Puneți frica dar la parte,
Câți români vă mai numiți,
Iar voi, cobe, stați departe,
Că-i păcat să croncâniți;
Cel ce n-are foc în vine
Și curagiu în brațul său:
Piară din noi cu rușine,
Nu slăbească ce nu-i rău !

Și de cumva-n româname,
Toți vom fi de-acelaș gând,
Și nu va fi nime, nime,
Să despere tot lucrând:
N-om peri, nu , niciodată,
Ci trăind etern aici,
Tot cu fruntea rădicată,
Neamul nostru va-nflori !

.....

În 1865 scoate, la Budapesta, revista "Familia", căreia i-a dat o orientare culturală și nu politică, pentru a putea obține aprobarea autorităților, sub titulatura: "Foaie enciclopedică și beletristică cu ilustrațiuni".

În 1866 îi apare primul volum de versuri "Poezii", de inspirație patriotică și de dragoste, cum ar fi: "Cântecul meu", "Inima mea", "Nu desperați", "Cătră renegați", "Îi voi tot batjocori", "Necazul umoristului", "De ce te iubesc", "Odată și acum", "Cătră poeți", "Rămas bun Ardeal", "Ioan Vodă", "Poemul lui Mihai".

În 1882 tipărește în condiții grafice excepționale "Lira mea", carte de poezii, ce-l reprezintă, cu subiecte istorice: "Deșteptarea lui Traian", "Geniul Națiunii", "Visul lui Iancu", "Către Români", "Deșteptarea Basarabiei", patriotice: "La revederea Ardealului", "Copila română", precum și de dragoste: "Amorul meu", "Muza mea", "Numai tu să mă iubești", "Despărțirea", "Amorul mut". Din "Deșteptarea lui Traian", redăm o strofă:

*„Popor de viță naltă,
Române cântă, saltă,
Că ești nemuritor.
Nu pierе mișelește
Un râu ce izvorește
Dintr-un măreț izvor!”*

Demne de amintit sunt poemele și legendele: "Gorunul lui Horia", "Altarul din Carpați", "Orfana Crișului", în care reînvie episoade din trecutul neamului. A scris și poezii ce exprimă iubirea față de plaiurile natale și casa părintească: "La părinți", "Jalea mamei", "Adio", "O seară în grădină", "Holod". Unele dintre ele au fost traduse în limba maghiară de poetul bihorean, Sandor Marki, acesta remarcând frumusețea limbajului.

Fragment din poemul "Altarul din Carpați":

EBRIS

We know
books

„Doamne sfinte din nălțime,
Caută jos spre româtime,
Și-i ajută-n fine iar
Să-și înnalțe cel altar:
Dă-i unire și frăție,
Ca să-i pună temelie,
Dă-i apostoli buni și drepti,
Ca să aibă și păreti,
Dă-i virtute și morală,
Conștiință națională,
Ca să fie-acoperit
Și să stea neconținut!”

„Iosif Vulcan nu a fost un poet de ocazie ci un poet cetățean, conștient de menirea și utilitatea socială al literaturii, de rolul ei mobilizator”. (Gheorghe Petrușan / "Iosif Vulcan și Revista Familia" / 1992)

„Poetu-n astă lume nu este pentru sine,
El este dat națiunii de-apostol și profet.”

(”Cătră Andrei Mureșanu”/1861)

În opinia lui Ilarie Chendi, poezia “Doina” a lui Iosif Vulcan și “Noi vrem pământ” de George Coșbuc constituie „momentele cele mai importante ale curentului național ce-a trecut prin poezia noastră în deceniul 1890- 1900, și de aceea și-au asigurat o importanță istorică“. Poezia ”Doina” este dedicată de Iosif Vulcan celui dintâi osândit român pentru delict de presă, regretatului profesor Alexandru Roman.

Poeziile cu subiect politic și social vin să ilustreze concepția

autorului despre menirea artei. La una din ședințele ”Societății pentru fond de teatru român”, Iosif Vulcan își expune opinia cu privire la rolul artei și literaturii: „*Stăruința principală a artelor trebuie să fie observarea și copierea cât mai adevărată a evoluției vieții. Artă are o dublă funcție, reflectarea fidelă a adevărului și menirea de a aprinde, aici pe pământ, focul sacru al sentimentului divin, care înalță pe om și-i deschide orizonturi mai largi, admiră frumusețile naturii și creațiile minții omenesti*”. „*Creația artistică are darul de-a vărsa lumina, de-a răspândi cultura, dar și de a oferi plăceri intelectuale, de-a face să ne ferim de ce-i rău, să ne închinăm moralei și să ne îngrozim de păcat*”. Acest crez a lui Iosif Vulcan a fost consemnat de Gheorghe Petrușan.

În a doua jumătate a sec. 19, Iosif Vulcan a fost figura centrală a luptei pentru promovarea teatrului românesc în Ungaria și Transilvania. Marea lui pasiune a fost de fapt teatrul, „*steaua conducătoare a vieții mele*”, făcând mari eforturi pentru întemeierea acestuia, crearea unui repertoriu național și ridicarea unei instituții teatrale. Iosif Vulcan susține în prelegerile sale că o națiune se poate menține numai prin cultură și educație.

Sunt trei locuri de cultivare, spune I. Vulcan „*Biserica, școala, teatrul. Ferice națiunea care posedă această Trinitate Sfântă*”. El mai considera că „*teatrul este o școală de educație, o școală de cultură națională, care dezvoltă în noi gustul frumosului, a bunei cuviințe, ne înalță sufletul, este scena de deșteptarea trecutului, reîmprospătarea gloriilor străbune*”. Ghe. Petrușan susține că prin acest mesaj Iosif Vulcan a contribuit la educarea și instruirea oamenilor, iar profesorul brașovean Virgil Onițiu afirmă că Iosif Vulcan a fost „*apostolul teatrului românesc din Transilvania*”.

În 1870, la Deva, s-au pus bazele ”Societății pentru crearea unui fond de teatru român în Ardeal”, al cărui secretar a fost Iosif Vulcan, iar din 1895, când sediul acesteia s-a mutat la Brașov,